

NÁZEV ŠKOLY:	GYMNÁZIUM JOSEFA JUNGMANNA LITOMĚŘICE, Svojsíkova 1, příspěvková organizace
ČÍSLO PROJEKTU:	CZ.1.07/1.5.00/34.1082
NÁZEV MATERIÁLU:	VY_32_INOVACE_5B_17_Ekonomické myšlení
TÉMA SADY:	Společenskovědní seminář
ROČNÍK:	4. ročník, oktáva
DATUM VZNIKU:	Září 2013
AUTOŘI:	Luboš Nergl, Andrea Skokanová

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Ekonomické myšlení

Anotace:

Výukový materiál je určen pro volitelný předmět společenskovední seminář ve 4. ročníku

Materiál obsahuje texty z učebnic určených převážně pro výuku na vysokých školách, jen výjimečně obsahuje jiné texty. Texty nemohou nahradit soustavný výklad dané problematiky, jejich funkce je motivační k dalšímu studiu zejména uvedených titulů. Zároveň je úloha textů inspirativní k frontálním diskusím a skupinovým debatám. Výše zmíněné inspiraci slouží otázky a úkoly.

Žáci si mohou texty vytisknout, stáhnout do mobilu či tabletu, mohou si je převést do otevřeného formátu, opatřit poznámkami, napsat odpovědi. Rovněž během vyučovací hodiny lze texty promítnout dataprojektorem na plátno.

Časová náročnost: 2 vyučovací hodiny týdně (dvouhodinový seminář).

Přístup k internetu není bezpodmínečně nutný, jen některé úkoly odkazují na elektronické zdroje.

Karel Riegel: Ekonomická psychologie

Na rozdíl od merkantilistů byl Smith přesvědčen, že reálným bohatstvím je životní úroveň rodiny. Že hospodářství je k větší prosperitě podněcováno individuální motivací, vynalézavostí a inovačním přínosem jednotlivců.

Ve svých morálních úvahách pátral po původu mravního souladu a nesouladu v jednání lidí. Kdykoli podle něj člověk stojí před morální volbou, představuje si „neustranného pozorovatele“, který vše poctivě zvažuje a dává mu rady. A tak místo aby lidé jednoduše jen prosazovali své sobecké zájmy, přijímají rady od tohoto imaginárního rádce. V důsledku toho se lidé rozhodují na základě kladného cítění, a nikoli jen na základě sobeckých pohnutek. Tato východiska byla rozvinuta o více než století později ve Freudově konceptu „superega“.

Diskuze se už do dob Smithových vede o tom, jaká je relativní váha jednotlivých složek ceny, která z nich je vlastně zdrojem hodnoty. Klasičtí ekonomové považovali za zdroj hodnoty náklady, socialisté práci. Rozlišení práce na „produktivní“ (vytvářející hmotný produkt) a „neproduktivní“ (která jej nepřináší) bylo převzato marxismem a vedlo nejen k systematickému podceňování „nevýrobních“ odvětví hospodářství jako školství a zdravotnictví, ale i teoretické ekonomie.

Smith zdůrazňoval, že trh musí být volně přístupný, že na něm musí vládnout dokonalá konkurence. Je-li tomu tak, utvoří se „tržní cena“ (cena, za kterou se zboží skutečně prodává). Ta zboží, která jsou prodávána za tržní cenu nižší než u konkurence, se na trhu uplatní a uhradí svým výrobcům vložené náklady a zisk, ta, která se neuplatní, přinesou svým výrobcům ztrátu a přinutí je z trhu odejít. Ne u všech produktů však lze postupovat jednoduše. Úloha, před kterou se Smith zastavil a která byla nazvána „Smithův paradox“, spočívá v otázce, jak je možné, že cena vody je nízká, ač je voda životně důležitá, a cena diamantu je vysoká, ač je pro život nepodstatný. Hodnota má dva významy. Jednak vyjadřuje užitečnost předmětu (užitnou hodnotu), jednak možnost koupit za něj jisté zboží (směnnou hodnotu).

„V třicátých letech se skutečně úspory vyrovnaly s investicemi. Neexistovaly ty ani ony. Klasická hra skončila“ (Buchholz, 1993, str. 191).

Keynesovo řešení ukazuje, že ne nadarmo studoval matematiku. Vysvětlit jej bez použití vzorců znamená samozřejmě zásadní zjednodušení. Ale lze říci, že Keynes se při porovnání relativní úlohy dvou hlavních ekonomických aktérů – domácností a firem - přiklonil na stranu domácností. Jeho analýza spotřebního chování domácností je v podstatě analýzou jejich motivace, vyjádřená ekonomickým jazykem. Jestliže je k dispozici jednotka příjmu, pak podíl této jednotky, který je utracen, odpovídá „meznímu sklonu ke spotřebě“ a podíl, který je uspořen, odpovídá „meznímu sklonu k úsporám“. Zatímco byznysmani rozhodují o investicích v delším časovém měřítku, spotřeba domácností se mění v kratším časovém úseku. Aby hospodářství dosáhlo plné zaměstnanosti, musí domácnosti dostatečně nakupovat a podniky dostatečně investovat. Jestliže domácnosti spoří, musí podnikatelské investice tyto vstupy nahradit. Viníkem recese je spořivost. Podle Keynesa každá škoda v chodu ekonomického systému reprodukuje sebe sama

v rostoucí míře. To je princip jeho „multiplikátoru“ - jakákoli změna vyvolává efekt „sněhové koule“.

Podpora investic vládou za cenu deficitu státního rozpočtu je tedy řešením. Námitku odmítající deficit řeší Keynes odvoláním se na celý ekonomický cyklus: vyšší růst po nastartování ekonomiky dluh zaplatí. Náročnější byly ovšem námitky, že posílení vlivu vlády znamená omezení svobody trhu, politiky „laissez – faire“. Na to odpovídal, že nechce kapitalismus pohřbít, ale naopak jej podpořit, že udržovat vyrovnaný rozpočet v době recese je nesmysl a že někdy je třeba odložit zásady a udělat, co je třeba. Jeho učení je vlastně pokusem respektovat v ekonomické vědě variabilitu lidského činitele. Zdůrazňoval, že trh se dostává pod vliv střídavých vln optimistických a pesimistických nálad, které nemají racionální zdůvodnění, a že řada investic je činěna čistě pod vlivem nesourodých „animálních pudů“, které ženou podnikatele a spekulanty vpřed.

Monetarismus

Keynesiánci tvrdili, že národní hospodářství je podobné automobilu, na jehož plynovém pedálu je napsáno „vyšší vládní výdaje, nižší daně“ a na brzdovém pedálu „nižší vládní výdaje, vyšší daně“. Tvrdili, že vláda, která řídí rozumně a pečlivě, může přivodit hospodářský růst a stabilní ceny.

Monetaristé připouští, že hospodářství má svůj plynový a brzdový pedál, ale tvrdí, že na nich má být napsáno „vyšší přívod peněz“ a „nižší přívod peněz“. A tvrdí, že vlády jsou zpravidla špatnými řidiči.

Podle keynesiánců je (v USA) řidičem Kongres, který schvaluje vládní výdaje a vypisování daní, podle monetaristů je řidičem Federální rezervový sbor (centrální banka dozírající na bankovníctví).

Mezi oběma směry se odehrál a nadále odehrává boj, který je jedním z nejnapínavějších střetů intelektuálních dějin.

Implicitní v tomto sporu je otázka, co jsou to vlastně peníze. Již jsme viděli, že penězi může být cokoli. Přesněji - věcné vyjádření peněz může být jakékoli. Jak to, že to může být důležité?

Buchholz to vysvětluje na příkladu: jestliže se gangsterům na útěku otevře kufr s penězi, přihlížející se radují, posbírají bankovky a zlí hoši pláčou. Jestliže se kufrů otevře víc, pláčou i ekonomové - může nastat inflace. Jestliže množství peněz převyšuje výrobní kapacity (tedy vlastně množství výrobků), spotřebitelé s plnými rukama peněz vyženou ceny nahoru. Město není o nic bohatší, více peněz nepřineslo vyšší životní úroveň. Nestalo se nic, jen se k cenám i mzdám připsaly dvě nuly. Bohatství se měří nikoli pouhými čísly, ale hodnotou zboží a služeb, které si lze za ně pořídit. Pak se můžeme ptát: jaká je správná míra peněžní zásoby?

Taková, aby bylo možno skoupit veškeré výrobní zboží při zachování plné zaměstnanosti a cenové hladiny.

A kolik má být peněz v oběhu, abychom dosáhli plné zaměstnanosti při stabilních cenách?

K tomu potřebujeme zjistit, jak rychle lidé utrácí své vydělané peníze. Mají sklon podržet si je po nějakou dobu, nebo je utratí ihned? Jestliže se peníze rychle otáčejí, nemusí jich být tolik. Rychlost peněžního obrátu se rovná objemu HDP

dělenému sumou peněžní zásoby

Je-li rychlost oběhu peněz stálá a může-li centrální banka kontrolovat objem peněžní zásoby, má vláda v rukou nástroj, jímž může urychlovat nebo brzdit chod národního hospodářství.

Je-li však rychlost oběhu nestálá, lidé jednají vrtkavě, jednou drží své peníze dlouho, jindy krátce - pak „plynový pedál vypadne ze svého závěsu“.

Monetaristé považují rychlost oběhu za stálou a sázejí na zásobu peněz jako na nejmocnější „pedál ve vládní mašině“, keynesiánci považují měnovou politiku za něco zanedbatelného.

OTÁZKY A ÚKOLY

1. Zjistěte v elektronických zdrojích, kdo byli merkantilisté. Připomeňte si v této souvislosti obsah Moliérový hry Lakomec.
2. Marxismus převzal od klasických ekonomů pojetí hodnoty. Proč marxisté preferují dělnické profese?
3. Co je užitná a směnná hodnota? Proč je zlato dražší než voda?
4. Při řešení následků velké hospodářské krize se začaly mnohé demokratické vlády řídit myšlením Johna M. Keynesese. Vyhledejte v elektronických zdrojích ekonomické příčiny zmíněné krize a řešení následků krize v USA a Švédsku.
5. Rozdělte se do skupin a v nich prodiskutujte protikladnost monetaristického a keynesiánského myšlení. Závěry napište na papír a porovnejte je v meziskupinové debatě.

Zdroje:

RIEGEL, K. *Ekonomická psychologie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007, ISBN 978-80-247-1185-0, s. 70 - 71